

หัวข้อที่ ๓๘

ทางเลือกของความเปลี่ยนแปลง: ๑

อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์

อาจารย์อรรถจักร สัตยานุรักษ์

ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์, มช.

๑) หลายครั้งที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในสังคมไทย และผล กระทบที่เกิดแก่สังคม

จะเห็นได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการกระทำของกลุ่มชนชั้นนำในสังคม เพื่อตอบสนองแรงกดดันจากภายนอกและสภาวะของการเมืองภายในของ กลุ่มชนชั้นนำเอง ไม่ได้เกิดจากความเคลื่อนไหวทางสังคมที่รวมเอาประชาชนจำนวนมากเข้าไปในกระบวนการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ต้น

บทบาทของประชาชนทั่วไปก็คือ ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงที่ชนชั้นนำทำให้เกิดขึ้น โดยไม่มีทางเลือกมากนัก

๒) เหตุฉะนั้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย แม้ช่วยแก้ปัญหาบางประการได้เช่น การเกิดรัฐชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อเผชิญการคุกคามของชาติอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาหลายอย่างหลายประการที่เกิดกับประชาชนจำนวนมาก เช่นในสมัยรัชกาลที่ ๕ แม้ว่าไทยสามารถรักษาเอกราชทางการเมืองไว้ได้ ด้วยนโยบายทางการทูต แต่ประเทศก็ขาดความเข้มแข็งในทุกทางที่จะดำเนินการอย่างอิสระจากการกำกับอยู่ห่างๆ ของมหาอำนาจตะวันตก การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพ.ศ.๒๔๗๕ ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่จะทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้น และการพัฒนาของอุตสาหกรรม วัฒนธรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากขึ้น ในขณะที่คนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชนบทสูญเสียทรัพยากรซึ่งได้เคยใช้ประโยชน์มาหนักข้อขึ้นไปอีก

๓) ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การพัฒนาไม่ได้มีทางเลือกอยู่ทางเดียว ดังที่ผู้นำประเทศมักจะทำให้เข้าใจอยู่เสมอว่าไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากทางที่เขาเป็นผู้เสนอ ฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ไม่ค่อยให้ทางเลือกอื่นแก่ประชาชน

ในสภาวะดังกล่าวนี้ มีบุคคลหรือองค์กรได้เสนอทางเลือกอื่นในการพัฒนาปรับปรุงประเทศอยู่ไม่น้อย มีบุคคลหรือองค์กรที่มาจากหลายสถานภาพของสังคม ที่เป็นปัญญาชนหรือแม้แต่ผู้นำทางการเมืองก็มี ที่เป็นผู้นำชาวบ้านก็มี แต่ข้อเสนอเหล่านี้ไม่ถูกนำไปเป็นกระแสหลักของแนวการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ข้อเสนอของบางบุคคลหรือบางกลุ่มอาจถูกรัฐปราบปราม หรือกดดันไว้ไม่ให้แพร่หลายด้วย

๔) เราจะสำรวจดูทางเลือกอื่นๆ เหล่านี้บ้างอัน ที่เคยมีผู้เสนอในสังคมไทยมาแล้ว แม้ว่าข้อเสนอเหล่านี้ไม่ได้กลายเป็นแนวทางกระแสหลักของสังคม หรือบางข้อเสนออาจแทบไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงในสมัยหลังอีกเลย แต่บางส่วนของข้อเสนอเหล่านี้ก็มีความสำคัญ เพราะบางส่วนของบางข้อเสนอกลายเป็นส่วนหนึ่งที่เราขาดไม่ได้ของประเพณีการคัดค้านแนวทางความเปลี่ยนแปลงกระแสหลัก บางข้อเสนอทางเลือก ทำทลายแนวทางกระแสหลักเสียจนแนวทางกระแสหลักต้องปรับแนวทางของตนเพื่อตอบโต้ทางเลือกอื่นเช่นนี้ บางข้อเสนอกลายเป็นทางเลือกที่คนจำนวนไม่น้อยเลือกสำหรับแสดงการคัดค้านต่อต้านแนวทางกระแสหลัก จึงทำให้มีอิทธิพลแผ่ไปกว้างไกลอย่างมาก

ในครั้งนี้ เราจะกล่าวถึงทางเลือกอื่นที่ขัดแย้งกับแนวทางความเปลี่ยนแปลงกระแสหลัก ๓ ทางเลือกด้วยกัน คือแนวทางของเทียนวรรณ, แนวทางที่ปรากฏในร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์, และแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

๕) เทียนวรรณ (๒๓๘๕-๒๔๕๘) เกิดในตระกูลขุนนางระดับเล็ก มีความสัมพันธ์กับพระผู้ใหญ่ในธรรมยุติกนิกาย คือเป็นญาติกับสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์ ซึ่งส่อว่าต้องมีสายสัมพันธ์ได้กับคนในระดับสูงพอสมควร เล่าเรียนหนังสือในวัดเหมือนลูกผู้ดีในสมัยก่อน และต่อมาได้เคยบวชเรียนในนิกายใหม่นี้ ในวัยหนุ่มได้ผ่านประสบการณ์มากมายหลายอย่าง เพราะรักการผจญภัย

ความคิดของเทียนวรรณนั้น นอกจากรู้ได้จากงานเขียนของท่านแล้ว จำเป็นต้องพิจารณาการดำเนินชีวิตของท่านด้วย เพราะเป็นส่วนหนึ่งที่ท่านพยายามสื่อความคิดของท่านแก่สังคม

ในวัยหนุ่มเทียนวรรณได้ทำการค้าโดยเปิดร้านค้าของตนเอง แต่เทียนวรรณไม่ได้ทำการค้าตามธรรมดา หากเพราะเห็นว่าคนไทยดูถูกพ่อค้า ทำให้ไม่สามารถพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศได้ จึงเปิดร้านทำการค้าให้เห็นเป็นแบบอย่าง นอกจากนี้แม้ว่าเป็นพ่อค้าก็แต่งกายด้วยชุดฝรั่งซึ่งคนไทยยกย่อง เพื่อให้คนไทยเห็นว่าการเป็นพ่อค้ามันมีเกียรติ

ในช่วงนี้เองที่ท่านได้ออกหนังสือพิมพ์ของท่านเองชื่อ"ตุลวิภาคพจนกิจ" เพื่อเสนอความเห็นของท่านแก่ผู้ปกครอง และแก่สังคมในวงกว้าง

๖) ในงานเขียนของท่านนี้เองที่ทำให้เรารู้ความคิดของท่านได้มากขึ้น ซึ่งจะหยิบยกเฉพาะบางประเด็นมากล่าวถึง

๑) เทียนวรรณเสนอเรื่องการเลิกทาสเช่นเดียวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ แต่แผนการเลิกทาสของเทียนวรรณนั้นต่างกับของร.๕ กล่าวคือเทียนวรรณเสนอกระบวนการสองขั้นตอน คือในตอนแรกให้เลิกทาส เมื่อทำได้สำเร็จแล้วก็ให้รับทาสเข้าทำงาน โดยรัฐจะต้องจัดการจ้างงานขนาดใหญ่เพื่อรับเอาแรงงานที่ได้รับการปลดปล่อยเหล่านี้ให้มีอาชีพ, มีการศึกษา, และเป็นกำลังในการทำความเจริญแก่บ้านเมืองและตนเอง

๒) เทียนวรรณสนับสนุนการปฏิรูปการปกครองในลักษณะเดียวกับร.๕ กล่าวคือสร้างระบบราชการที่มีประสิทธิภาพขึ้นมา ฉะนั้นเทียนวรรณจึงไม่เห็นด้วยกับการเล่นพรรคเล่นพวกในระบบราชการ หรือการให้อภิสิทธิ์โดยกำเนิด อีกทั้งโจมตีข้าราชการที่ไม่มีความสามารถหรือข้าราชการที่บังหลวง กดขี่ประชาชน

เทียนวรรณให้ความสำคัญแก่ระบบราชการในฐานะเครื่องมือสำหรับสร้างความเจริญแก่ประเทศอย่างมาก แต่แตกต่างจากร.๕ ตรงที่ว่าเทียนวรรณเห็นว่าราษฎรก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน การทำให้ผู้นำมีความก้าวหน้าอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ จำเป็นจะต้องทำให้ราษฎรมีความก้าวหน้าในวิชาความรู้ด้วย

เทียนวรรณไม่ได้กลัวแต่มหาอำนาจจะมาแบ่งแยกประเทศไทยเท่านั้น เขายังกลัวว่าราษฎรเองก็จะแบ่งแยกประเทศเพราะทนการกดขี่ของข้าราชการไม่ไหว

๓) ๓) เพราะระบบราชการมีความสำคัญ ระบบราชการจึงต้องตั้งเอาคนมีความรู้ความสามารถมาช่วยกันทำความเจริญแก่ประเทศ ไม่ควรติดอยู่กับอภิสิทธิ์ชนกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น เหตุฉะนั้นเทียนวรรณจึงเสนอให้ประเทศไทยมี"ปาลีเมนต์"

สถาบันทางการเมืองอันนี้ในทัศนะของเทียนวรรณ จะเป็นสถาบันที่ประชาชนให้ความยินยอมแก่ผู้ปกครองในการบริหาร และที่สำคัญก็จะตั้งเอาคนมีความสามารถ จากชั้นวรรณะต่างๆ มาร่วมมือกัน

๔) เทียนวรรณเสนอโครงการปฏิรูปประเทศโดยรัฐ มีเนื้อหา ๓๔ ข้อเช่นเลิกบ่อนการพนัน, เลิกการมีภรรยาหลายคน, เลิกทาส, ห้ามสูบบุหรี่, สร้างโรงเรียน, สร้างระบบยุติธรรมแบบตะวันตก, สร้างถนนขุดคลอง, ตั้งธนาคารชาติ, สร้างโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตร, การลงทุนทั้งหมดเหล่านี้พึ่งหาทุนมาได้จากการกู้จากต่างประเทศ

๕) ๕) เทียนวรรณโจมตีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวไทยในสมัยของท่านบางประการ เช่นท่านเห็นว่าคนไทยมีนิสัยเกียจคร้าน, ขาดความซื่อตรง, มักอิจฉาริษยากันเอง ฯลฯ จำเป็นจะต้องปรับปรุงแก้ไข เทียนวรรณเห็นว่ารัฐควรเป็นกลไกสำคัญในการปฏิวัติทางวัฒนธรรมเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปของร.๕ ไม่ได้มีผลก้าวไปไกลอย่างที่เทียนวรรณเสนอ ตัวของเทียนวรรณเองถูกจับเข้าคุกในข้อหาหมิ่นตราพระราชสีห์ เพราะไปตั้งสำนักงานทนายความเพื่อทำเรื่องร้องทุกข์หรือแก้ต่างให้แก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งมีคำสั่งเสนาบดีห้ามการกระทำเช่นนั้นเอาไว้ เทียนวรรณต้องถูกจำคุกอยู่นานถึง ๑๗ ปี

แต่ความคิดความเห็นของท่านยังส่งต่อไปยังนักคิดรุ่นหลังๆ ต่อมาอีกนาน เช่นนายธนินทรวิทยศักดิ์เป็นผู้หนึ่งที่ชื่นชมเทียนวรรณอย่างยิ่ง แม้ว่าทางเลือกแบบของเทียนวรรณไม่ได้รับการเลือกโดยรัฐบาลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ แต่บางส่วนของข้อเสนอของเทียนวรรณก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของกระแสความคิดที่มีผู้หยิบขึ้นมากล่าวถึงอยู่เสมอ แม้ว่าอาจหยิบขึ้นมาโดยไม่ทราบว่ายเทียนวรรณเคยคิดเช่นนั้นไว้ก่อนแล้วก็ตาม

๙) ปรีดี พนมยงค์ (๒๔๔๓-๒๕๒๖)

หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้นำสายพลเรือนในการปฏิวัติพ.ศ.๒๔๗๕ ได้ ได้รับความศึกษาทางด้านกฎหมายและเศรษฐศาสตร์จากประเทศฝรั่งเศส

ปรีดี พนมยงค์เกิดในตระกูลชานา"คนบตี"ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตระกูลของท่านคงมีสายสัมพันธ์กับตระกูลขุนนาง สอบเนติบัณฑิตได้ในพ.ศ.๒๔๖๒ ต่อมาได้รับคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้ต่อทางด้านกฎหมายและเศรษฐศาสตร์ที่ฝรั่งเศส

หลังการปฏิวัติ ท่านได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้รัฐบาลอนุมัติและดำเนินการ ตามที่ได้ประกาศไว้ในหลัก ๖ ประกาศของคณะราษฎรซึ่งเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งมีข้อหนึ่งสัญญาว่าจะทำนุบำรุงความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ

๑๐) ท่านได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจในพ.ศ.๒๔๗๖ พอจะสรุปหลักการสำคัญของเค้าโครงเศรษฐกิจของท่านปรีดี พนมยงค์ได้ดังนี้

๑)แรงงานในสังคมไทยสูญเสียหรือไม่ถูกใช้ให้เต็มที่ด้วยเหตุสี่ประการคือ

ก)ไม่ใช้แรงงานตลอดปี เช่นเกษตกรเมื่อหมดหน้านานแล้วก็ไม่ได้ทำการผลิตอีกเป็นต้น

ข)การใช้แรงงานและทุนไม่มีการประสานกัน ทำให้ไม่สามารถทำให้กระบวนการผลิตพึ่งพิงกันและกันได้ จึงนับว่าสูญเสียทั้งทุนและแรงงานไปในการผลิตซ้ำซ้อนโดยใช้เหตุ

ค)ไม่มีการใช้เครื่องจักรกลเข้าช่วยในการผลิตอย่างเพียงพอ เพราะไม่มีทุน หรือเงื่อนไขของการผลิตไม่อำนวย เนื่องจากไม่มีการประสานกันดังกล่าวแล้ว

ง)มีกลุ่มคนที่ไม่ทำงาน เป็นเจ้าสมบัติ มีชีวิตสุขสบายได้โดยอาศัยแรงงานของผู้อื่น

๑๑) ๒)รัฐจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยรัฐจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือที่ดิน, แรงงาน และทุน โดยการโอนกรรมสิทธิ์ของที่ดินและทุนให้เป็นของรัฐ โดยการออกพันธบัตรเงินกู้ชาติใช้ให้ ในขณะที่รัฐรับเอาผู้ผลิตส่วนใหญ่ซึ่งยังไม่สามารถเป็นแรงงานเสรีได้ เป็นคนของรัฐหรือข้าราชการ (ซึ่งหมายความว่ารัฐเข้าไปประกันรายได้ของเกษตกรด้วยเงินเดือนประจำ) ทั้งนี้จะทำให้รัฐสามารถกำกับและวางแผนการใช้ปัจจัยการผลิตเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เช่นรัฐสามารถกำหนดให้ข้าราชการทำงานตามวุฒิ ความสามารถและความชำนาญของแต่ละบุคคลได้เต็มที่

๑๒) ๓)รัฐจะทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นทุกปี เพื่อบอกให้ประชาชนรู้ว่าในแต่ละปีรัฐจะทำอะไร เนื่องจาก"เค้าโครงเศรษฐกิจ"ของท่านไม่ได้กล่าวถึงด้านการเมือง จึงเข้าใจว่าส่วนที่เป็นข้อ ๓ นี้คือส่วนที่ราษฎรจะเป็นผู้ให้ความยินยอมต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยอาศัยสถาบันทางการเมืองที่มีอยู่แล้วหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้แก่สภาผู้แทนราษฎรเป็นต้น

๑๓) ๔) "เค้าโครงเศรษฐกิจ"ยังอนุญาตให้เอกชนที่มีความสามารถประกอบการเองได้ แต่ต้องขออนุญาตเป็นรายๆ ไป เพื่อให้รัฐพิจารณาเสียก่อน และสิทธิในการประกอบการนั้นก็ไม่ได้ถาวร กล่าวคือเหมือนได้รับสัมปทานจากรัฐให้ประกอบการอย่างหนึ่งอย่างใดได้เท่านั้น หมายความว่ารัฐสามารถโอนกลับมาเป็นของรัฐได้ในภายหลัง

๑๔) ๕) ท่านปรีดี พนมยงค์เข้าใจดีว่า การรวมศูนย์การจัดการด้านเศรษฐกิจทั้งหมดไว้ที่ส่วนกลางนี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาได้เช่นควบคุมตรวจตราได้ไม่ทั่วถึง ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงอาจแบ่งปันออกเป็นหน่วยผลิตระดับย่อย เรียกว่า "สหกรณ์" เพื่อให้มีการควบคุมและดำเนินการกันในท้องถิ่นหรือในกลุ่มย่อยลงมาได้ ในส่วนนี้ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคานอำนาจของส่วนกลาง และเป็นช่องทางที่จะให้ราษฎรได้ควบคุมการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่กระทบถึงตนโดยตรงได้บ้าง

๑๕) ข้อเสนอ"เค้าโครงเศรษฐกิจ"ของท่านปรีดี พนมยงค์ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง กล่าวคือผู้นำสายที่ไม่ได้อยู่ในคณะราษฎรใช้เป็นเหตุที่จะขจัดอิทธิพลของคณะราษฎรออกไปจากการเมือง ท่านปรีดี พนมยงค์เองถูกขอร้องเชิงบังคับให้ เดินทางออกนอกประเทศ ด้วยข้อกล่าวหาว่าท่านฝึกฝึลัทธิคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นในพ.ศ.๒๔๗๖ โดยผู้นำสายทหารในคณะราษฎร คณะรัฐประหารจึงได้ขอให้ท่านเดินทางกลับมาร่วมรัฐบาล อย่างไรก็ตามเพื่อลดความตึงเครียดทางการเมืองลง คณะราษฎรจึงไม่ได้ดำเนินการอะไรกับ"เค้าโครงเศรษฐกิจ"ของท่านปรีดี พนมยงค์อีกเลย เป็นอันว่า"เค้าโครงเศรษฐกิจ"ฉบับนี้ล้มเลิกไปโดยปริยาย เป็นแต่เพียงความคิดที่เสนอขึ้นมา และได้รับความสนใจจากหลายฝ่ายทั้งในแง่บวกและแง่ลบสืบมาจนปัจจุบัน

๑๖) พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและขบวนการฝ่ายซ้าย ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในประมาณ พ.ศ.๒๔๖๐ แต่การดำเนินงานและสมาชิกยังจำกัดอยู่ในกลุ่มคนเชื้อสายจีนในเมืองและกรรมกร พคท.ในระยะแรกยังดำเนินการอยู่ในสายของโซเวียต ซึ่งเน้น การปฏิวัติในเมือง และในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ยังได้เปลี่ยน นโยบายจาก การปฏิวัติเป็นการร่วมมือกับระบอบทุนเพื่อช่วยกันขจัดภัยคุกคามของเผด็จการฟาสซิสต์

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไทยต้องยกเลิกกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์อันเป็นเงื่อนไขที่โซเวียตได้วางไว้ว่าจะไม่ใช้สิทธิวิโต้เมื่อไทยขอเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ พคท.จึงกลายเป็นพรรคการเมือง"บนดิน" ดำเนินการทางการเมืองอย่างเปิดเผย ได้ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และได้รับเลือกตั้งเป็นส.ส.หนึ่งคน (เป็นคนแรกและคนสุดท้ายในประวัติรัฐสภาไทย)

อย่างไรก็ตาม ไทยได้ฟื้นฟูกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์กลับมาใช้ใหม่ในพ.ศ.๒๔๙๕ ทำให้พคท.ต้องดำเนินการทางการเมือง"ใต้ดิน"อีกครั้งหนึ่ง

แต่ถึงตอนนี้พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้อำนาจในแผ่นดินใหญ่จีนแล้ว และเริ่มมีนโยบายเป็นอิสระจากพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ได้แผ่อิทธิพลให้ความช่วยเหลือพรรคคอมมิวนิสต์ในเอเชียโดยทั่วไป

๑๗) ในระยะแรกสืบมาจนถึงประมาณหลังพ.ศ.๒๕๐๐ การดำเนินการของพคท.ยังอยู่ในเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกพรรคจำกัดอยู่ในวงแคบๆ คือปัญญาชนไทย และอาสาสมัครจำนวนไม่มากนัก ในบางกรณีก็มีการติดต่อกับกับฝ่ายบ้านเมือง ด้วย เช่นรัฐบาลจอมพลป.ใช้พคท.เป็นตัวเชื่อมอย่างลับๆ กับปักกิ่ง เพื่อหาช่องทางในการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยเป็นต้น

"ขบวนการฝ่ายซ้าย"ซึ่งประกอบด้วยปัญญาชนและนักศึกษา อาจมีบทบาทมากเสียกว่าพคท. ในแง่ที่เป็นฝ่ายค้ำยันนโยบายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันก็ผลิตตำราและงานวิชาการและวรรณกรรม ที่ให้การศึกษแก่ประชาชนในเรื่องแนวคิดของสังคมนิยม แต่คนใน"ขบวนการฝ่ายซ้าย"ไม่ได้เป็นสมาชิกของพคท. ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับพคท.ในบางประเด็น เกือบทุกคนไม่สามารถรับการนำในลักษณะเผด็จการของพรรคได้

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในความเป็นจริงแล้วพคท.ไม่ผู้จะมีอำนาจมากนัก ส่วนอิทธิพลทางความคิดที่ให้แก่สังคมก็จำกัดอยู่ในกลุ่มผู้มีการศึกษาเท่านั้น ส่วนใหญ่ ของคนเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรค เพียงแต่อาจจะโน้มเอียงไปทางลัทธิมาร์กซ์ในบางประเด็นเท่านั้น

๑๘) เป็นเพราะผลงานเขียนของ"ขบวนการฝ่ายซ้าย"เหล่านี้ต่างหาก ที่ทำให้สังคมไทยรู้จักคุ้นเคยกับแนวคิดสังคมนิยม ข้อเขียนจำนวนมากของนักคิดใน"ขบวนการฝ่ายซ้าย"เหล่านี้ ซึ่งในขณะนั้นพคท.ยังไม่ยอมรับรอง และถึงกับมีงานเขียนออกมาตอบโต้โดยนัยอยู่ด้วย จะกลายเป็นรากฐานทางภูมิปัญญาของฝ่ายค้านในสังคมไทย ที่จะถูกนำขึ้นมาใช้ในหมู่นิสิตนักศึกษาและปัญญาชนอีกครั้งหนึ่งหลังการโค่นล้มเผด็จการทหารในพ.ศ.๒๕๑๖ ไปแล้ว และอาจกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลทางความคิดต่อปัญญาชนไทยสืบมาจนถึงปัจจุบัน

๑๙) หลังพ.ศ.๒๕๐๐ เมื่อสฤษดิ์ ธีระวัชรปราบปรามทั้งพคท.และ"ขบวนการฝ่ายซ้าย"ในเมืองลงอย่างรุนแรง พคท.จึงจำเป็นต้องย้ายฐานปฏิบัติการของตนไปสู่ชนบท นับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พคท.ได้รับความหนุนช่วยจากจีนมากขึ้น การต่อสู้ของพคท.จึงหันไปสู่การปฏิวัติด้วยอาวุธ โดยอาศัยฐานจากชนบทก่อนทำลายกำลังของฝ่ายรัฐบาลในเมือง ตรงตามทฤษฎีปฏิวัติของจีน

การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของฝ่ายพคท.เริ่มขึ้นในพ.ศ.๒๕๐๘ มักจะเรียก กันว่า"วันปืนแตก"โดยพคท.ได้เข้าไปจัดตั้งหรือจัดองค์กรในหมู่ชาวนบท สร้างกองกำลังติดอาวุธของตนขึ้น จากนั้นเป็นต้นมาพคท.ก็จะเปิดสงครามกับฝ่ายรัฐสืบมาจนถึงช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ จึงค่อยสงบลงไป ก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งสองฝ่ายอย่างมหาศาล และอาจกล่าวได้ว่าเป็นสงครามใหญ่ที่สุดที่รัฐไทยเคยเผชิญมาในประวัติศาสตร์สมัยใหม่

๒๐) พคท.ติดต่อเผยแพร่ข่าวสารของฝ่ายตนโดยอาศัยเครื่องมือดังต่อไปนี้

ก)วิทยุเสียงประชาชนไทย ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากจีนให้ตั้งในดินแดนประเทศจีนและส่งสัญญาณคลื่นสั้นเข้ามาสู่ประเทศไทย

ข)การ"ทำงานมวลชน"คือการเข้าหาและติดต่อสื่อสารโดยตรงกับประชาชน
ในเขตชนบท

ค)หลังพ.ศ.๒๕๑๖ เมื่อเผด็จการทหารถูกโค่นล้มไปแล้ว พคท.สามารถขยายกิจการของตนเข้าเมืองได้มากขึ้น มีการพิมพ์หนังสือออกจำหน่ายเผยแพร่ในเขตเมืองโดยทั่วไปด้วย

๒๑) จากการสื่อสารของพคท.เท่าที่กล่าวโดยสังเขปนี้ อาจสรุปทางเลือกของสังคมนิยมตามทัศนะของพคท.ได้ดังนี้

๒๒) ๑) ปัญหาของสังคมนิยมก็คือ สังคมนิยมมีฐานะเป็นกึ่งเมืองขึ้น กล่าวคืออยู่ภายใต้อาณัติทางเศรษฐกิจ, การเมืองและวัฒนธรรมของตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐ ทำให้ไทยต้องถูกประเทศทุนนิยมเหล่านี้ขูดรีดเอาไรต์เอาเปรียบในทุกทาง การที่ประเทศ"จักรวรรดินิยม"สามารถทำเช่นนี้ได้ ก็เพราะไทยอยู่ในสถานะ"กึ่งศักดินา" ด้วย กล่าวคือชนชั้นปกครองของไทยไม่มีความคิดก้าวหน้าเพียงพอ ยังติดยึดอยู่กับผลประโยชน์เก่าๆ ที่เคยเอาไรต์เอาเปรียบประชาชนมานาน และพยายามรักษาความได้เปรียบนี้ไว้โดยการเป็น"สุนัขรับใช้"ของจักรวรรดินิยม หรือเป็นเครื่องมือในการขูดรีดเอาไรต์เอาเปรียบของจักรวรรดินิยมเพื่อแลกกับผลประโยชน์ของตนเอง

๒๓) ๒) ทางออกก็คือต้องสลัดแอกทั้งของจักรวรรดินิยมและศักดินาออกไป เช่นการลาออกเสียจากสนธิสัญญาาร่วมป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นกลาง, เปิดทำการค้ากับโลกสังคมนิยมเพื่อดวงดุลย์มิให้ตลาดของโลกตะวันตกมีความสำคัญจนเกินไป

อย่างไรก็ตาม ไม่สู้จะชัดเจนนักว่า พคท.มีนโยบายภายในอย่างไรแน่ เพราะในยามที่ต้องทำสงครามแย่งชิงประชาชนกับฝ่ายรัฐ พคท.ย่อมต้องการสร้างพันธมิตรกับคนหลายกลุ่มมากกว่าการประกาศอย่างเปิดเผยว่าจะดำเนินนโยบายภายในอย่างไร

ฉะนั้นเราจึงไม่รู้แน่ชัดว่า หากพคท.ได้อำนาจรัฐไปแล้ว จะยอมให้ธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นของเอกชนหรือไม่ อย่างไร พคท.จะยึดคืนที่ดินของนายทุนที่ดินซึ่งพคท.เคยโจมตีด้วยวิธีใด พคท.จะจัดการเรื่องข้าวอย่างไร นอกจากเปิดตลาดในประเทศสังคมนิยมเพิ่มขึ้นแล้ว เป็นต้น

๒๔) ในส่วนสถาบันที่พคท.รู้อยู่ว่าได้รับความนิยมจากสังคมนิยมสูง เช่นสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันศาสนา พคท.ก็หลีกเลี่ยงไม่กล่าวถึงเสียเลย

๒๕) ด้วยเหตุของความคลุมเคลือของโครงการของพคท.นี้เอง จึงเข้าใจว่าความนิยมที่พคท.ได้รับจากคนไทยจำนวนไม่น้อยทั้งในชนบทและในเมืองนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความชื่นชมในทางออกของพคท.เท่ากับว่า พคท.เป็นทางเลือกที่จะเป็นฝ่ายค้านของรัฐบาลเผด็จการทหารที่ไม่เป็นธรรมและใช้อำนาจกดขี่ประชาชน เนื่องจากรัฐบาลทหารได้ปราบปรามฝ่ายค้านของตนอย่างรุนแรง หรือมิฉะนั้นก็จัดฝ่ายค้านให้อ่อนกำลังจนไร้ความหมาย ทำให้การค้านรัฐบาลทำได้จริงจังโดยร่วมไปกับขบวนการของพคท.เท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าความนิยมพคท.นั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลเผด็จการทหารเองสร้างขึ้นให้แก่พคท. เพราะไม่ให้ทางเลือกอื่นแก่สังคมนิยม

พคท.จึงเป็นฝ่ายค้านที่ใหญ่ที่สุด, มีอิทธิพลที่สุด และมีประสิทธิภาพในฐานะฝ่ายค้านที่สุดเท่าที่เมืองไทยเคยมีมาจนถึงราวต้นทศวรรษ ๒๕๒๐

๒๖) อย่างไรก็ตาม แม้โดยอุดมการณ์แล้ว พคท.ไม่ใช่ทางเลือกที่แท้จริงของคนไทยดังที่กล่าวแล้ว แต่โดยวิธีการ พคท.ได้เสนอทางเลือกใหม่คือการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเสนอความรุนแรงเป็นทางแก้ปัญหาที่เด่นที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย เพราะวิธีการของพคท. สัมพันธ์ไปถึงคนจำนวนมาก

รัฐเองได้เลือกวิธีตอบโต้ความรุนแรงของพคท.ด้วยความรุนแรงเช่นกัน นโยบายปราบพคท.ใช้กำลังทหาร และให้ความสำคัญแก่บทบาทของกองทัพขยายกว้างขวางขึ้นในทุกด้าน สอดคล้องกับการที่จะจรรโลงอำนาจของกองทัพไว้ในการเมืองไทยอยู่ด้วย

ประสบการณ์อันยาวนานของการ"ปราบคอมมิวนิสต์"ภายใต้การนำของกองทัพ นอกจากเปิดโอกาสให้กองทัพเข้ามาแทรกอยู่ในโครงสร้างอำนาจฝ่ายพลเรือนอย่างแยกไม่ออกแล้ว ยังทำให้รัฐไทยเองเคยชินกับการหาทางออกจากปัญหาด้วยความรุนแรงเด็ดขาด จนถึงกับในบางครั้งเห็นว่าการขึ้นตอนในกระบวนการประชาธิปไตยคือความไร้ประสิทธิภาพ ทางออกของปัญหามีอยู่ทางเดียวคือการใช้ความเด็ดขาดรุนแรงซึ่งเชื่อกันว่าเป็นคุณสมบัติของระบอบเผด็จการทหาร

ประชาธิปไตยไทยจึงเผชิญวิกฤตการณ์ได้ยาก

๒๗) ในทางกลับกัน สังคมก็ได้รับบทเรียนจากปฏิบัติการของพคท.โดยไม่รู้ตัวเช่นกัน กล่าวคือพคท.ใช้ความรุนแรงเพื่อยึดอำนาจรัฐ เพราะมองเห็นว่าการยึดอำนาจรัฐเป็นเงื่อนไขเพียงอย่างเดียวที่จะแก้ปัญหาได้ อิทธิพลจากวิธีคิดของพคท.ในแง่นี้ทำให้เกิดทัศนคติในสังคมไทยอย่างกว้างขวางว่า การยึดอำนาจรัฐหรือการเข้าไปมีส่วนในอำนาจรัฐ เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นที่สุดในการเปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่งสังคมไทยมองการเมือง (ซึ่งใช้ในที่นี้ให้หมายถึงการเข้าไปใช้อำนาจของรัฐในระดับต่างๆ) เป็นทางแก้ปัญหาอยู่เสมอ ทำให้ความพยายามที่จะพัฒนากระบวนการ

ทางสังคมสำหรับการแก้ปัญหาถูกละเลยในวิธีคิดของคนไทยปัจจุบันอยู่บ่อยๆ

๒๘) จะเห็นได้ว่า ทางเลือกทั้งสามที่กล่าวมาแล้วนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายประการเช่น

ก) ทั้งสามทางเลือกให้ความสำคัญแก่รัฐไว้สูงสุดเหมือนกัน การแก้ปัญหาต่างๆ ที่ทั้งสามทางเลือกมองเห็น ต้องใช้รัฐเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ฉะนั้นภายใต้ทางเลือกทั้งสาม รัฐจะมีบทบาทในชีวิตของคนอย่างมาก นับตั้งแต่การกำหนดค่านิยมไปจนถึงกำหนดงานให้ทำ

ข) ทั้งสามทางเลือกให้คำตอบที่ค่อนข้างสำเร็จรูปมาแล้ว เพียงแต่จะทำการอะไรจึงจะบังเกิดผลตามคำตอบนั้นเท่านั้น ทั้งสามทางเลือกไม่ใช่การแสวงหากระบวนการที่จะนำไปสู่คำตอบ ด้วยเหตุดังนั้นทั้งสามทางเลือกจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากนัก ดังจะเห็นได้ว่า "ปาเลียเมนต์" ของท่านเทียนวรรณนั้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือเพื่อให้เกิดการยอมรับในหมู่ประชาชน ไม่ใช่เพื่อเป็นองค์กรในการตัดสินใจ "สหกรณ์"ของท่านปรีดีมีอำนาจในการตัดสินใจในด้านการผลิต ในขณะที่นโยบายใหญ่ด้านการผลิตถูกกำหนดมาแล้วจากรัฐ แม้ไม่มี

โครงการละเอียดยของพคท. แต่เมื่อดูจากการดำเนินงานภายในพรรคและกองทัพปลดแอกประชาชน ตลอดจนเปรียบเทียบกับประเทศคอมมิวนิสต์สายจีน ก็เห็นว่าหน่วยผลิตไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจ ด้านนโยบายเช่นกัน

- 9 -

ค) ทั้งสามทางเลือกค่อนข้างให้ความสำคัญแก่"ระบบ"มากกว่า"คน" กล่าวคือทางออกของปัญหา อยู่ที่การสร้างระบบที่ถูกต้อง มากกว่าการแก้ไขที่ตัวคน

๒๙) อาจกล่าวได้ว่าทางเลือกทั้งสามนี้เป็นทางเลือกที่สังคมไทยไม่ได้เลือกด้วย เหตุผลต่างๆ กัน แต่วิถีคิดและบรรทัดฐานของการคิดทางออกแก่ปัญหาของทางเลือกทั้งสามนี้กลับมีอิทธิพลในความคิดของไทยอยู่ไม่น้อย และยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยสืบมาจนปัจจุบัน
